

Kertomus ihmisoikeusvalitus- ja sopimusasioista 2019

Ulkoministeriö
Utrikesministeriet
Ministry for Foreign
Affairs of Finland

SISÄLLYS

IHMISOIKEUSVALITUS- JA -SOPIMUSASIOIDEN HOITAMINEN	3
YHTEYSTIEDOT	4
IHMISOIKEUSVALITUSASIAT	5
I. EUROOPAN IHMISOIKEUSTUOMIOISTUIN	5
A. TUOMIOT	5
B. PÄÄTÖKSET	7
C. VIREILLE TULLEET VALITUKSET JA KOKONAISTILANNE	8
D. VÄLIAIKAISMÄÄRÄYKSET	9
E. TUOMIOIDEN TÄYTÄNTÖÖNPANOT	9
F. YLEINEN KEHITYS	9
II. EUROOPAN SOSIAALISTEN OIKEUKSIEN KOMITEA	11
A. PÄÄTÖKSET	11
B. VIREILLE TULLEET JÄRJESTÖKANTELUKSET JA KOKONAISTILANNE	13
C. TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA RAPORTOINTI	13
D. YLEINEN KEHITYS	14
III. YK:N IHMISOIKEUSSOPIMUSTEN VALITUSMENETTELYT	14
A. PÄÄTÖKSET	14
B. VIREILLE TULLEET VALITUKSET JA KOKONAISTILANNE	15
C. VÄLIAIKAISMÄÄRÄYKSET	16
D. TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA RAPORTOINTI	17
E. YLEINEN KEHITYS	17
MÄÄRÄAIKAISRAPORTOINTI	18
I. YK:N IHMISOIKEUSSOPIMUKSET	18
A. ANNETUT MÄÄRÄAIKAISRAPORTIT JA SEURANTARAPORTIT	18
B. LOPPUPÄÄTELMÄT JA SUOSITUKSET	18
C. VALMISTELUSSA OLEVAT MÄÄRÄAIKAISRAPORTIT	18
II. EUROOPAN NEUVOSTON IHMISOIKEUSSOPIMUKSET	20
A. ANNETUT MÄÄRÄAIKAISRAPORTIT JA SEURANTARAPORTIT	20
B. MAAVIERAILUT	21
C. LOPPUPÄÄTELMÄT JA SUOSITUKSET	21
D. VALMISTELUSSA OLEVAT MÄÄRÄAIKAISRAPORTIT	22
SOPIMUSNEUVOTTELUT	23
I. IHMISOIKEUKSIA MONIKANSALLISTEN YHTIÖIDEN JA MUIDEN YRITYSTEN TOIMINNASSA KOSKEVA KANSAINVÄLINEN OIKEUDELLISESTI SITOVA ASIAKIRJA	23

II. LISÄPÖYTÄKIRJA MIELENTERVEYDEN HÄIRIÖITÄ SAIRASTAVIEN HENKILÖIDEN IHMISOIKEUKSIEN JA IHMISARVON SUOJELUSTA TAHDONVASTAISEN HOIDON YHTEYDESSÄ	24
--	----

SÄÄDÖSVALMISTELU **25**

KANSAINVÄLINEN YLEISSOPIMUS KAIKKIEN HENKILÖIDEN SUOJELEMISEKSI TAHDONVASTAISelta KATOAMISelta	25
--	----

MUUT IHMISOIKEUSMEKANISMIT **26**

I. YLEISMAAILMALLINEN MÄÄRÄAIKAISTARKASTELU (UPR)	26
---	----

II. EUROOPAN RASISMIN JA SUVAITSEMATTOMUUDEN VASTAINEN KOMISSIO (ECRI)	26
--	----

LYHENTEET **28**

Ihmisoikeusvalitus- ja -sopimusasioiden hoitaminen

Tässä kertomuksessa kerrotaan Suomen hallituksen toimista ihmisoikeusvalitusasioiden ja -sopimusasioiden hoitamisessa vuonna 2019.

Ulkoministeriön tehtäviin kuuluvat kansainväliset ihmisoikeusasiat ja Suomen edustaminen kansainvälisissä lainkäyttö- ja tutkintaelimissä sekä muut tällaisia elimiä koskevat asiat (valtioneuvoston asetus ulkoministeriöstä 1 §, 524/2018).

Ulkoministeriön työjärjestyksellä määrätään oikeuspalvelun tehtäviin kuuluviksi ihmisoikeussopimus- ja tuomioistuinasiat sekä muut ihmisoikeuksia koskevat oikeudelliset asiat (ulkoministeriön asetus ulkoministeriön työjärjestyksestä 41 §, 530/2018). Valtionasiamiehenä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa toimii ihmisoikeustuomioistuin- ja -sopimusasioiden yksikön päällikkö (93 §).

Suomi on osapuolena keskeisissä kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa ja raportoi määräajoin sopimusvelvoitteiden täytäntöönpanosta Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ja Euroopan neuvoston (EN) sopimusvalvontaelimille. YK:lle raportoidaan seitsemästä yleissopimuksesta ja kahdesta valinnaisesta pöytäkirjasta ja vastaavasti EN:lle kuudesta yleissopimuksesta.

Määräaikaisraportoinnin ohella raportoidaan enenevässä määrin sopimusvalvontaelinten erityiseen seurantaan nostamien suositusten täytäntöönpanosta antamalla kohdennettuja väliraportteja.

Suomi on sitoutunut ihmisoikeusvelvoitteiden ylikansalliseen valvontaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa (EIT), Euroopan sosiaalisten oikeuksien komiteassa (ECSR) ja seitsemässä YK:n ihmisoikeussopimusten valitusmenettelyssä.

Ihmisoikeuksien toteutumista valvovat myös YK:n kidutuksen vastaisen komitean alakomitea (SPT) ja Euroopan rasmin ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio (ECRI). Lisäksi Suomi osallistuu ihmisoikeustilanteensa tarkasteluun YK:n ihmisoikeusneuvoston alaisessa yleismaailmallisessa määräaikaistarkastelussa (UPR).

Ulkoministeriön ihmisoikeustuomioistuin- ja -sopimusasioiden yksikkö vastaa Suomen hallituksen määräaikaisraportoinnista ihmisoikeussopimusten täytönpanosta valmistellen raportit yhteistyössä toimivaltaisten ministeriöiden kanssa ja hallituksesta riippumattomia tahoja kuullen.

Yksikkö vastaa Suomen hallituksen edustamisesta ihmisoikeusvalitusasioissa laatien hallituksen vastineet ja kirjelmät yhteistyössä toimivaltaisten ministeriöiden kanssa.

Lisäksi yksikkö edustaa Suomea uusien ihmisoikeussopimusten neuvotteluissa ja vastaa ihmisoikeussopimusten kansalliseen voimaansaattamiseen ja säädösvalmisteluun kuuluvista tehtävistä.

Yhteystiedot

Ihmisoikeustuomioistuin- ja -sopimusasioiden yksikkö (OIK-40)
Ulkoministeriö - Oikeuspalvelu
PL 176
00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin (vaihde) 0295 16001
Sähköposti: OIK-40@formin.fi

IHMISOIKEUSVALITUSASIAT

I. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

A. Tuomiot

SA-Capital Oy v. Suomi (nro 5556/10)

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) antoi 14.2.2019 Suomea koskevan tuomion, jonka mukaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 6 artiklaa (oikeudenmukainen oikeudenkäynti) ei ole loukattu.

Tapauksessa oli kysymys kilpailunrajoitusta koskevan asian käsittelystä korkeimmassa hallinto-oikeudessa (KHO). KHO:n päätös perustui muun muassa tuomioistuimessa esitettyyn asiakirjanäyttöön sekä markkinaoikeudessa ja KHO:ssa kuultuihin todistajien kertomuksiin. Nämä koskivat sekä todistajien omia kokemuksia, että sitä mitä todistajat olivat kuulleet kerrottavan. KHO:n mukaan näytön arvioinnissa keskeistä oli esitetyn todistelun tarkastelu kokonaisvaltaisesti.

Valittaja katsoi, että asian käsittely KHO:ssa ei täyttänyt EIS:n 6 artiklan vaatimuksia. Valittaja perusteli näkemystään sillä, että KHO hyväksyi kuulopuhetodistelun, jolloin valittajayhtiöllä ei ollut mahdollisuutta kuulustella näiden todistajankertomusten alkuperäisinä lähteinä olleita henkilöitä. Lisäksi valittajan mukaan KHO hyväksyi kilpailuasiassa alhaisemman näyttöstandardin kuin ”ilman varteenotettava epäilystä” (”beyond reasonable doubt”) tai ”näyttöenemmyys” (”preponderance of evidence”). Valittajan mukaan asiassa oli myös käytetty käännettyä todistustaakkaa.

EIT katsoi välillisen näytön osalta yksimielisesti, ettei 6 artiklan 1 kohtaa ole loukattu. Ratkaisussaan KHO ei ollut perusteettomalla tavalla nojautunut todistajakertomuksiin. EIT huomioi myös, ettei välillisellä näytöllä ollut ratkaisevaa merkitystä KHO:n ratkaisussa. EIT arvioi oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuutta kokonaisuudessaan ja katsoi muun muassa, että valittajalla oli mahdollisuus käyttää oikeuttaan puolustukseen riittävine suojatoimineen myös sen näytön osalta, johon ratkaisu perustui.

KHO:n käyttämää näyttöstandardia ja todistustaakkaa koskevien väitteiden osalta EIT katsoi, että valitus oli ilmeisen perusteeton ja jätti valituksen tutkittavaksi ottamatta.

HUDOC: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-189791>

N.A. v. Suomi (nro 25244/18)

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin antoi 14.11.2019 Suomea koskevan ratkaisunsa turvapaikanhakijan palauttamista Irakiin koskevassa asiassa.

Valittajan isä oli hakenut Suomesta kansainvälistä suojelua vuonna 2015 Irakiin palauttamista vastaan. Maahanmuuttovirasto hylkäsi hänen turvapaikkaa ja oleskelulupaa koskevan hakemuksensa. Hallinto-oikeus hylkäsi valittajan isän valituksen. Korkein hallinto-oikeus ei myöntänyt asiassa valituslupaa. Valittajan isä palasi Irakiin vapaaehtoisesti prosessin ollessa vielä kesken KHO:ssa. Valittajan esittämän tiedon mukaan hänen isänsä kuoli Irakissa paluunsa jälkeen.

Valittaja teki EIT:lle valituksen, jossa hän väitti, että hänen isänsä palauttaminen Irakiin merkitsi EIS:n 2 artiklan (oikeus elämään) ja 3 artiklan (kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun kielto) loukkaamista. Lisäksi valittaja katsoi, että hänen isänsä käännätyspäätöksen ja kuoleman aiheuttama kärsimys hänelle itselleen merkitsi myös EIS:n 3 artiklan loukkausta.

EIT totesi, että asiassa on valittajan isän osalta loukattu EIS:n 2 ja 3 artikloja käsiteltäessä isän turvapaikkahakemusta. EIT katsoi ratkaisussaan, että Suomen viranomaisten tekemä arviointi tosiseikoista ja siitä riskistä, jolle valittajan isä altistuisi Irakiin käännetytynä, ei vastannut laadultaan EIS:n 2 ja 3 artiklan vaatimuksia. EIT katsoi, että viranomaiset olivat tai niiden olisi tullut olla tietoisia niistä tosiseikoista, jotka viittasivat siihen, että valittajan isä saattaisi altistua hengenvaaralle tai voisi olla vaarassa tulla kaltoin kohdelluksi palattuaan Irakiin.

EIT katsoi, että valittajan itsensä osalta valitus oli ilmeisen perusteeton eikä otanut valitusta siltä osin tutkittavaksi. EIT määräsi valtion korvaamaan valittajalle 20 000 euroa vahingonkorvauksena aineettomasta vahingosta sekä 4 500 euroa oikeudenkäyntikulujen osalta.

HUDOC: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-198465>

B. Päätökset

A.-G. v. Suomi (nro 27155/18)

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin antoi 26.9.2019 Suomea koskevan ratkaisunsa turvapaikanhakijan palauttamista Irakiin koskevassa asiassa. Valittaja oli hakenut Suomesta kansainvälistä suojelua vuonna 2015 Irakiin palauttamista vastaan.

Maahanmuuttovirasto hylkäsi hänen turvapaikkaa ja oleskelulupaa koskevan hakemuksensa ja myös hallinto-oikeus hylkäsi hänen valituksensa. Valittaja teki EIT:lle valituksen, jossa hän väitti, että hänen palauttaminen Irakiin merkitsisi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan (kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun kielto) ja 2 artiklan (oikeus elämään) loukkaamista. EIT antoi tapauksessa väliaikaismääräyksen, jonka mukaan valittajaa ei saanut palauttaa ennen kuin hänen asiansa EIT:ssa oli käsitelty.

Korkein hallinto-oikeus kumosi 19.12.2018 tekemällään päätöksellä hallinto-oikeuden ja Maahanmuuttoviraston päätökset siltä osin kuin valittajille ei ole myönnetty oleskelulupaa toissijaisen suojelun perusteella sekä käännättämisen osalta. Se palautti asian käsittelyn Maahanmuuttovirastolle ulkomaalaislain 88 §:n 1 momentissa tarkoitetun oleskeluluvan myöntämiseksi. Maahanmuuttovirasto myönsi 15.2.2019 valittajalle oleskeluluvan toissijaisen suojelun perusteella neljäksi vuodeksi.

Edellä mainituista syistä EIT katsoi, että valitukseen johtaneet seikat on kansallisesti asianmukaisesti ratkaistu eikä asian käsittelyn jatkaminen ole siten tarpeen. Se poisti myönnetyn väliaikaismääräyksen ja valituksen käsittelyn asialistaltaan.

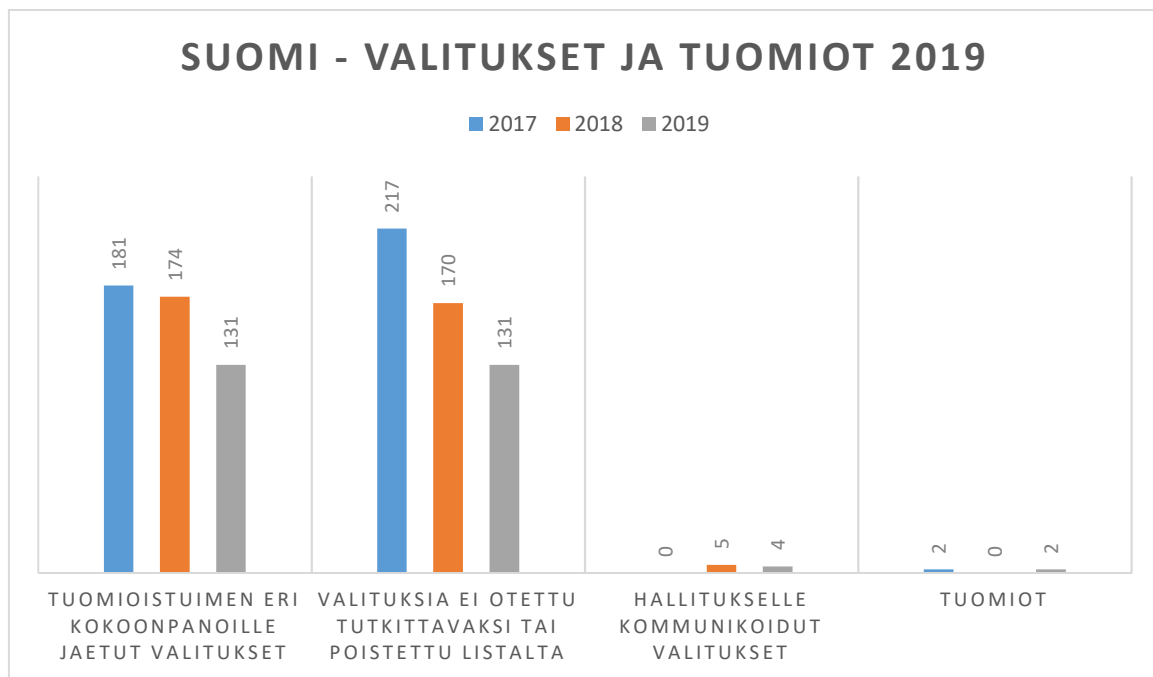
HUDOC: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-196437>

C. Vireille tulleet valitukset ja kokonaistilanne

Suomen hallitukselle kommunikoiitiin neljä uutta valitusasiaa vastinetta tai selvitystä varten vuonna 2019:

- Nro 5336/19 – terveydenhoito tutkintavankeudessa
- Nro 42255/18 – palautus Afganistaniin
- Nro 31172/19 – Jehovan todistajat, henkilökisterin muodostaminen
- Nro 41100/19 – palautus Italiaan

Vuoden lopussa hallitukselle kommunikoituja valitusasioita oli vireillä seitsemän. Vuoden aikana annettiin tuomioistuimelle 14 kirjelmää eli vastineita valitusten tutkittavaksi ottamisesta ja asiasisällöstä sekä selvityksiä, joilla toimitettiin lisätietoja tuomioistuimen pyynnöstä.

Tilastojen lähteenä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vuositilastot 2019 http://echr.coe.int/Documents/Stats_analysis_2019_ENG.pdf

D. Väliaikaismääräykset

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin antoi Suomelle yhden väliaikaismääräyksen vuonna 2019. Valtio määrättiin luopumaan valittajien palauttamisesta Italiaan asian ollessa käsittelyssä tuomioistuimessa (nro 41100/19).

E. Tuomioiden täytäntöönpanot

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden täytäntöönpanosta säädetään EIS:n 46 artiklassa. Sen mukaan tuomioistuimen lopullinen tuomio toimitetaan ministerikomitealle, joka valvoo sen täytäntöönpanoa. Tuomiot pysyvät ministerikomitean valvonnassa kunnes tarvittavat toimenpiteet niiden täytäntöönpanemiseksi on tehty. Tämän jälkeen täytäntöönpanon valvonta päätetään päätöslauselmalla.

Tuomioiden täytäntöönpanoa koskevan vuoden 2019 vuosiraportin mukaan ministerikomiteassa oli vireillä yhteensä 5 231 tapausta. Uusia tapauksia lähetettiin ministerikomiteaan yhteensä 1 160 ja suljettua saatiin 2 080.

Vuonna 2019 ministerikomiteaan ei lähetetty yhtään uutta Suomea koskevaa tapausta. Joulukuun 2019 tilastojen mukaan ministerikomiteaan on lähetetty kaiken kaikkiaan 173 sellaista tapausta, joissa osapuolena on ollut Suomi. Näistä päätettyjä oli 144. Vireillä on 29 tapausta, joissa kansalliset täytäntöönpanotoimet on toteutettu, mutta joiden toimintaraportit eivät ole kaikilta osin valmiita.

F. Yleinen kehitys

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin pilotoi vuoden 2019 aikana uutta NCP-menettelyä (*non-contentious phase/contentious phase*), jossa tuomioistuin kommunikoi valituksen vastaajavaltiolle sovintoesityksenä. Mikäli sovinnolle ei ole edellytyksiä, vastaajavaltiolle annetaan uusi määräaika vastineen toimittamiselle. Tämän jälkeen valituksen käsittely jatkuu normaalimenettelyssä.

Alustavasti pilotointina aloitettu IMSI-menettely (*immediate and simplified communications*), jossa tosiseikkakuvauksen kirjoittaminen siirtyy vastaajavaltion vastuulle, on vakiintunut vakiomenettelyksi suuressa osassa valituksia.

Euroopan ihmisoikeussopimus -järjestelmän pitkän aikavälin reformi, ns. Inter-lakenin reformiprosessi, päättyi keväällä 2019. EN:n ministerikomitean Suomen puheenjohtajakauden päättäneessä ulkoministerikokouksessa hyväksyttiin 17.5.2019 päätös Euroopan ihmisoikeussopimus -järjestelmän pitkän aikavälin tehokkuuden turvaamisesta. Ministerit valtuuttivat sijaisensa, pysyvät edustajat Strasbourgissa, harkitsemaan vuoden 2010 jälkeen toteutettujen toimenpiteiden perusteella mahdollisia lisätoimenpiteitä järjestelmän pitkän aikavälin tehokkuuden varmistamiseksi edelleen ja raportoimaan mahdollisista uusista reformitarpeista ministerikomitealle.

Reformin tuloksia tarkastellaan EN:n ihmisoikeuksien johtokomitean (CDDH) laatiman raportin ja EIT:n lausunnon pohjalta ministerikomiteassa keväällä 2020.

EIT on tehnyt kiitettävää työtä valitusten käsittelyaikojen nopeuttamiseksi soveltamalla uusia menettelytapoja yhden tuomarin menettelystä pilottituomioihin ja IMSI-menettelystä NCP-menettelyyn. Pitkälle kehittyneeseen oikeuskäytäntöön liittyviin valitusasioihin käytettävää WECL-menettelyä on kehitetty edelleen.

Lukuisista toimenpiteistä huolimatta EIT:n eri kokoonpanojen käsittelyssä oli vuoden lopussa 59 800 valitusta. Tässä on 6 %:n nousu verrattuna vuoden alkuun. Toistuvat, rakenteellisista ihmisoikeusongelmista johtuvat valitukset ovat edelleen tuomioistuinta kuormittavin valitusryhmä.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen viidennentoista pöytäkirjan tarkoituksena on jatkaa EIT:n toiminnan tehostamista ja pyrkiä parantamaan tuomioistuimen edellytyksiä käsitellä ihmisoikeusvalituksia tehokkaasti ja valittajien oikeusturvaa kunnioittaen. Pöytäkirjan voimaantulon edellytyksenä on, että kaikki EIS:n osapuolet sitoutuvat siihen. Voimaantulo odottaa vielä Bosnia ja Hertsegovinan ja Italian hyväksyntää. Voimaantullessaan pöytäkirjalla on merkittävä vaikutus yksilövalitusten määräaikoihin, sillä muutoksen myötä yksilövalitus tulee nykyisen kuuden kuukauden sijasta tehdä jo neljän kuukauden kuluessa lopullisen kansallisen päätöksen antopäivästä.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen kuudennellatoista pöytäkirjalla perustettiin neuvoo-antavien lausuntojen järjestelmä, jonka puitteissa sopimusvaltion niimeämät ylimmät tuomioistuimet (Suomessa korkein oikeus, korkein hallinto-oikeus, työtuomioistuin ja vakuutus-oikeus) voivat pyytää EIT:lta neuvoo-antavia lausuntoja yleissopimuksessa tai sen pöytäkirjoissa määriteltyjen oikeuksien ja vapauksien tulkintaan tai soveltamiseen liittyvissä kysymyksissä. Neuvoo-antavat lausunnot eivät ole sitovia. Pöytäkirja tuli voimaan 1.8.2018, myös Suomen osalta. Toistaiseksi pöytäkirjan on hyväksynyt 14 valtiota.

EIT antoi vuonna 2019 ensimmäisen neuvoo-antavan lausuntonsa Ranskan kas-saatiotuomioistuimen pyynnöstä sijaisäidin avulla syntyneen lapsen syntymä-rekisteröinnistä. Lisäksi Armenian perustuslakituomioistuimen pyyntö neuvoo-antavan lausunnon saamiseksi koskien EIS:n 7 artiklan (ei rangaistusta ilman la-kia) tulkintaa hyväksyttiin 2.10.2019 EIT:n suuren jaoston lautakunnassa. Suuri jaosto tulee antamaan asiasta lausuntonsa.

II. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea

A. Päätökset

ATTAC ry, Globaali sosiaalityö ry ja Maan ystävät ry v. Suomi (nro 163/2018)

Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea antoi 22.1.2019 Suomea koskevan ratkaisun järjestökantelussa, joka koski Euroopan unionin ja Kanadan välistä vapaakauppasopimuksen (CETA) neuvotteluprosessia. Komitea päätti ratkaisus-saan, ettei se ota kantelua tutkittavaksi.

Järjestöt katsoivat kantelussaan Suomen laiminlyöneen velvollisuuttaan arvi-oida vapaakauppasopimuksen ja sen sijoitussäädösten vaikutuksia Euroopan sosiaalisen peruskirjan säätämien oikeuksien toteutumiseen neuvotteluproses-sin aikana. Järjestöt pyysivät komiteaa ryhtymään välittömiin toimiin, joilla Suo-me vaadittaisiin keskeyttämään vapaakauppasopimuksen hyväksymisprosessi ja joilla varmistettaisiin, että Suomi arvioisi vapaakauppasopimuksen ihmisoikeusvaikutukset.

Komitea katsoi ratkaisussaan, etteivät järjestöt olleet riittävästi perustelleet sitä, miten valituksen perusteet liittyvät sosiaalisen peruskirjan eri artikloihin. Lisäksi komitea totesi, ettei ole sen tehtävä arvioida sosiaalisen peruskirjan yhdenmukaisuutta muiden valtion ratifioimien kansainvälisten sopimusten kanssa tai arvioida valtion menettelyjä koskien kansainvälisten sopimusten neuvotte-luja. Komitea voi ratkaisun mukaan arvioida kansainvälisten sopimusvelvoitteiden vaikutuksia sosiaalisen peruskirjan velvoitteiden toteutumiselle ainoastaan sellaisen kansallisen lainsäädännön ja käytännön perusteella, joilla kansainvälistä sopimusta, kuten nyt kyseessä olevaa vapaakauppasopimusta, pannaan täytäntöön. Komitean tehtävänä ei ole spekuloida ennakoivasti onko sellainen kansallinen lainsäädäntö ja käytäntö, jota voidaan mahdollisesti odottaa sellai-sen sopimusvelvoitteen perusteella, joka ei ole tullut vielä edes voimaan, yh-denmukainen sosiaalisen peruskirjan kanssa.

Koska komitea ei ottanut kantelua tutkittavakseen, ei järjestöjen pyytämiin vä-littämiin toimiin ollut tarvetta ottaa kantaa.

HUDOC: <http://hudoc.esc.coe.int/eng?i=cc-163-2018-dadmissandimmed-en>

Lastensuojelun Keskusliitto v. Suomi (nro 139/2016)

Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea antoi 11.9.2019 ratkaisunsa Lasten-suojelun Keskusliiton tekemään järjestökanteluun, joka koski lapsen subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajoittamista.

Komitea katsoi, että vuoden 2016 elokuun alusta pääministeri Sipilän hallituk-sen toimesta voimaan tullut varhaiskasvatuslain muutos, jolla lapsen oikeutta varhaiskasvatukseen rajattiin 20 tuntiin viikossa ja kokoaikainen varhaiskasva-tus myönnettiin pääsääntöisesti kokoaikaisesti opiskelevien tai työssä olevien vanhempien lapsille, oli uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan vastainen kaikilta kantelussa esitettyjen artikloiden osalta. Lain muutos oli komitean mu-kaan myös syrjivä sosiaalisen peruskirjan syrjinnän kieltoa koskevan E-artiklan näkökulmasta.

Päätös on Euroopan neuvoston ministerikomitean hyväksyttävänä maalisi-kuussa 2020.

HUDOC: <http://hudoc.esc.coe.int/eng?i=cc-139-2016-dmerits-en>

B. Vireille tulleet järjestökantelut ja kokonaistilanne

Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea päätti 11.9.2019 ottaa tutkittavaksi uuden Suomea vastaan tehdyn järjestökantelun:

Nro 172/2018 – oikeus sosiaaliturvaan, oikeus sosiaaliavustukseen ja lääkinnälliseen apuun

Vuoden lopussa hallitukselle kommunikoituja kanteluasioita oli vireillä kaksi. Vuoden aikana annettiin Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitealle 3 kirjelmää eli vastineita valitusten tutkittavaksi ottamisesta ja asiasisällöstä.

C. Täytäntöönpanosta raportointi

Uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan kansallista täytäntöönpanoa ja noudattamista valvoo itsenäisistä asiantuntijoista koostuva Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea. Suomi raportoi komitealle määräaikaisraportissaan joka toinen vuosi järjestökanteluja koskevien ratkaisujen aiheuttamien toimenpiteiden osalta.

Suomi antoi 15. määräaikaisraporttinsa joulukuussa 2019. Raportti oli ns. yksinkertaistettu määräaikaisraportti, jossa raportoitiin ainoastaan järjestökanteluja 70/2011, 71/2011, 88/2012, 106/2014 ja 108/2014 koskevien ratkaisujen aiheuttamien toimenpiteiden osalta.

Raportit käsitellään Euroopan sosiaalisten oikeuksien komiteassa, hallitusten välisessä komiteassa ja lopuksi ministerikomiteassa. Raportin perusteella annetaan loppupäätelmät (*conclusions*) siitä, täyttääkö osapuoli peruskirjassa asetetut edellytykset kunkin artiklan osalta. Ministerikomitea voi tarvittaessa antaa suosituksia sopimusvaltioille.

D. Yleinen kehitys

Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitealle tehtyjen ja tutkittavaksi otettujen järjestökantelujen määrä on nousussa. Tämä on osaltaan vaikuttanut tutkittavaksi ottamisen edellytysten tarkastelemiseen ja selkeyttämiseen komiteassa.

Järjestökantelumenettelyn hyväksyneet sopimuspuolet (15) ovat painottaneet komitean päätösten kattavampaa perustelemista oikeusvarmuuden saavuttamiseksi sekä myös suositusten täytäntöönpanosta raportoinnin yksinkertaistamista. Keskustelua on herättänyt uudistetun peruskirjan suppea henkilökohtainen soveltamisala ja rajaus sopimusvaltion kansalaisiin. Komitea on nostanut toistuvasti esille tarpeen laajentaa soveltamisalaa kattamaan myös sopimuspuolen alueella säännellyn maahanmuuton kautta tulleet ja säännöllisesti työtä tekevät toisen valtion kansalaiset.

III. YK:n ihmisoikeussopimusten valitusmenettelyt

A. Päätökset

D.M. v. Suomi (nro 844/2017)

YK:n kidutuksen vastainen komitea (CAT) on päätöksessään 26.7.2019 turvapaikanhakijan palauttamista Afganistaniin koskevassa asiassa päättänyt olla jatkamatta valittajan valituksen käsittelyä.

Päätöksessään komitea toteaa, että valittajan asiamies on pyytänyt valituksen käsittelyn lopettamista komiteassa, koska korkein hallinto-oikeus on päättänyt palauttaa asian Maahanmuuttovirastoon uudelleen käsittelyä varten. Komitea on ratkaisussaan kuitenkin todennut, että valittaja on oikeutettu tekemään uuden valituksen, jos palauttamisen riski valtion alueelta tulee uudelleen ajankohtaiseksi.

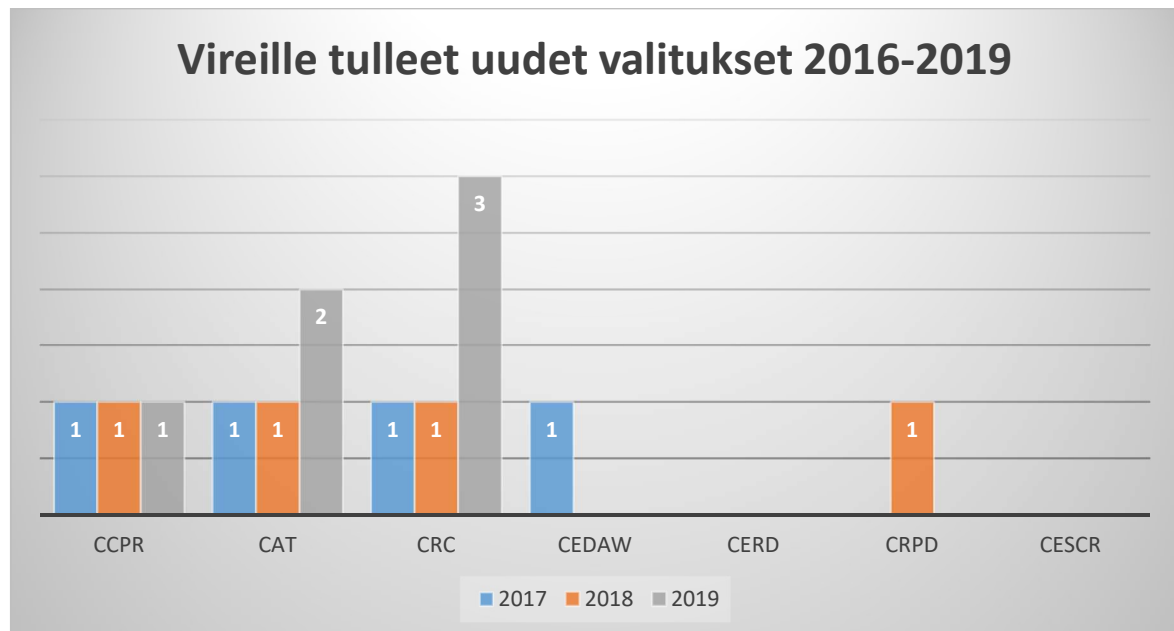
Y ja Z v. Suomi (nro 6/2016)

YK:n lapsen oikeuksien komitea (CRC) on päätöksessään 15.5.2019 lasten taapamisoikeutta koskevassa asiassa päättänyt olla ottamatta valitusta tutkittavaksi. Päätöksessään komitea rajasi jo aluksi asiaa muun muassa jättämällä tutkittavaksi ottamatta seikat, jotka olivat jo YK:n ihmisoikeuskomitean tutkittavana toisen samoja lapsia koskevan valituksen perusteella. Komitea jätti myös tutkimatta valituksen tehneen vanhemman omasta puolestaan esittämät väitteet yleissopimukseen perustumattomina. Komitean mukaan valitus ei muutoinkaan ollut riittävästi perusteltu ja jätti valituksen tutkittavaksi ottamatta.

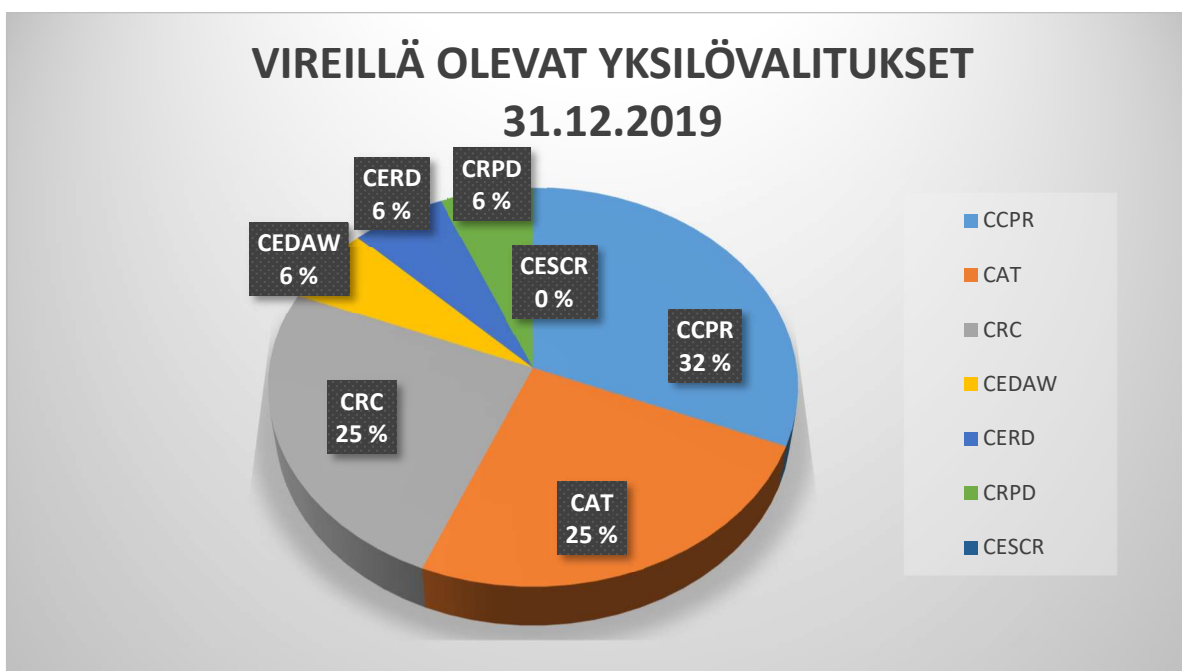
B. Vireille tulleet valitukset ja kokonaistilanne

Vuoden 2019 aikana uusia yksilövalituksia kommunikoiitiin kuusi hallituksen vastinetta varten:

CCPR Nro 3635/2019	– palautus Venäjälle
CAT Nro 948/2019	– palautus Venäjälle
CAT Nro 907/2019	– palautus Venäjälle
CRC Nro 100/2019	– al Holin leirin suomalaislapset
CRC Nro 98/2019	– lapseen kohdistuva väkivalta, lapsen huoltajuus
CRC Nro 87/2019	– palautus Gambiaan

Vuoden lopussa hallitukselle kommunikoituja valitusasioita oli vireillä 16 kuudessa YK:n ihmisoikeussopimuksen valitusmenettelyssä. Valituksista puolet käsittelee turvapaikanhakijan palauttamista. Vuoden aikana annettiin komiteoille 22 kirjelmää eli vastineita valitusten tutkittavaksi ottamisesta ja asiasisällöstä sekä selvityksiä, joilla toimitettiin lisätietoja.

C. Väliaikasmääräykset

Komiteat antoivat Suomelle neljä väliaikasmääräystä vuonna 2019. Valtio määrättiin luopumaan valittajien palauttamisesta lähtömaahan asian ollessa käsiteltyssä valitusmenettelyssä:

CCPR Nro 3635/2019	– palautus Venäjälle
CAT Nro 948/2019	– palautus Venäjälle
CAT Nro 907/2019	– palautus Venäjälle
CRC Nro 87/2019	– palautus Gambiaan

D. Täytäntöönpanosta raportointi

Hallitus raportoi YK:n ihmisoikeuskomitealle kahdessa valitusasiassa *Tiina Sanila-Aikio v. Suomi* (nro 2668/2015) ja *Klemetti Näkkäljärvi ja muut v. Suomi* (nro 2950/2017) annetun ratkaisun täytäntöönpanoon liittyvistä toimista 31.7.2019. Molemmissa valituksissa oli kyse saamelaiskäräjien vaaliluettelon hyväksytyjä henkilöitä koskevasta asiasta.

E. Yleinen kehitys

YK:n sopimusvalvontaelimet ja ihmisoikeusvaltuutetun toimisto (OHCHR) jatkoivat sopimusvalvontaelinten vahvistamismenettelyn (yleiskokouksen päätöslauselma A/RES/68/268) edellyttämiä toimia. Käsittelyään odottavia määräaikaisraportteja oli lokakuun lopussa 183. Eniten käsittelyään odottavia raportteja oli lapsen oikeuksien komiteassa (CRC) ja vammaisten henkilöiden oikeuksien komiteassa (CRPD).

Kaudella 2018-2019 yksilövalitusten määrä kasvoi 80 % verrattuna edelliseen kaksivuotiskauteen. Vuoden lopussa käsittelyään odottavia valituksia oli lähes 1 600. Eniten valituksia on ihmisoikeuskomitean (CCPR) käsittelyssä, jossa käsittelyajat ovat venymässä jopa kuuteen vuoteen. Rotusyrjinnän poistamista käsittelevässä komiteassa (CERD) oli käsittelyssä kolme YK:n valitusmenettelyissä vielä harvinaista valtiovalitusta.

Sopimusvalvontaelinten sihteeristön resurssivaje rajoitti yleissopimuksia tulkitsevien yleiskommenttien ja -suositusten laadintaa vuoden aikana.

MÄÄRÄAIKAISRAPORTOINTI

I. YK:n ihmisoikeussopimukset

A. Annetut määräaikaisraportit ja seurantaraportit

Vuonna 2019 hallitus antoi YK:lle kaksi määräaikaisraporttia.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen (SopS 59 ja 60/1991) täytäntöönpanosta annettiin yhdistetty viides ja kuudes raportti 26.7.2019. Raportissa käsitellään myös lasten osallistumista aseellisiin selkkauksiin koskevan valinnaisen pöytäkirjan (SopS 30 ja 31/2002) täytäntöönpanoa. Yhdistetty määräaikaisraportti annettiin vanhan raportointiohjeistuksen mukaisesti kattaen yleissopimuksen kaikki materiaalisia oikeuksia sisältävät artiklat ja vastaten komitean Suomelle antamiin edellisiin suosituksiin.

Vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksesta (SopS 26 ja 27/2016) annettiin hallituksen ensimmäinen raportti 9.8.2019. Ensimmäinen raportti annettiin perinteisen raportointiohjeistuksen mukaisesti kattaen yleissopimuksen kaikki materiaalisia oikeuksia sisältävät artiklat.

B. Loppupäätelmät ja suositukset

YK:n sopimusvalvontaelimet eivät käsitelleet Suomen hallituksen määräaikaisraportteja vuoden aikana.

C. Valmistelussa olevat määräaikaisraportit

YK:n sopimusvalvontaelimet siirtyvät asteittain yksinkertaistettuun raportointimenettelyyn (*Simplified Reporting Procedure, SRP*), jossa hallituksen vastaukset komitean kirjallisesti esittämiin kysymyksiin (*List of Issues Prior to Reporting, LOIPR*) muodostavat määräaikaisraportin.

Kysymysten laadintaa varten komiteat ottavat vastaan tietoja hallituksesta riippumattomilta tahoilta (oikeusasiamiehet, erityisvaltuutetut, kansallinen ihmisoikeusinstituutio ja kansalaisjärjestöt).

Yksinkertaistettu raportointimenettely kohdentaa ja tehostaa määräaikaishraportointia. Se säästää raportoivan hallituksen aikaa ja resursseja, mutta edellyttää sopimusvalvontaelimiltä ja niiden sihteeristöltä yksityiskohtaisempaa perehtymistä kunkin osapuolen tosiasialliseen tilanteeseen kysymysten kohdentamiseksi keskeisiin asioihin. Yksinkertaistettu raportointimenettely on vapaaehtoinen ja sopimusten osapuolet voivat halutessaan pitäytyä perinteisessä määräaikaishraportoinnissa kattaen kaikki artikkelit raportointiohjeita noudattaen.

Vuonna 2019 Suomi sai ensimmäisenä ihmisoikeussopimusten osapuolena kahden sopimusvalvontaelimen yhdessä koordinoimat kysymyslistat (LOIPR) määräaikaishraporttien laatimista varten. Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 6/1976) täytäntöönpanoa valvova taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea (CESCR) hyväksyi yksinkertaistetun raportointimenettelyn mukaiset kysymykset Suomen seitsemättä määräaikaishraporttia varten komitean työryhmän 64. istunnossa maaliskuussa 2019.

Vastaavasti kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 7 ja 8/1976) täytäntöönpanoa valvova ihmisoikeuskomitea (CCPR) hyväksyi kysymykset Suomen seitsemättä määräaikaishraporttia varten komitean 125. istunnossa maaliskuussa 2019. Määräaikaishraporttien valmistelu aloitettiin lausuntokierroksilla keväällä 2019. Molempien raporttien määräaika on 2.4.2020.

Kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen (SopS 59 ja 60/1989) täytäntöönpanoa valvova kidutuksen vastainen komitea hyväksyi kysymykset Suomen kahdeksatta määräaikaishraporttia varten 68. istunnossaan joulukuussa 2019. Määräaikaishraportin valmistelu aloitettiin lausuntokierroksella loppuvuodesta 2019. Raportin määräaika on 7.12.2020.

YK:n ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanon määräaikaisraportoinnin harmonisointien raportointiohjeiden mukaisesti ihmisoikeussopimusten osapuolten tulee antaa perusraportti (*Common Core Document*) sopimusvalvontaelimille. Perusraportti on kaikkien sopimusvalvontaelinten käytössä. Se edistää ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanosta annettavien sopimuskohtaisten määräaikaisraporttien sisällön kohdentamista entistä tarkemmin vain kunkin yleis-sopimuksen soveltamisalaan liittyviin kysymyksiin.

Perusraportti sisältää tiedot muun muassa valtion hallintorakenteesta, tuomioistuinlaitoksesta ja oikeusjärjestelmästä, perustuslaista ja ihmisoikeuksien kanalta keskeisestä lainsäädännöstä, väestöstä sekä ihmisoikeuksien suojelun ja niiden edistämisen puitteista. Raportissa tulee esittää myös keskeistä tilastotietoa. Perusraporttia voidaan tarvittaessa päivittää.

Suomen edellinen perusraportti on vuodelta 1997. Luonnos uudeksi perusraportiksi oli Lausuntopalvelussa kommentoitavana marraskuussa 2019. Raportti on tarkoitus antaa YK:lle keväällä 2020.

II. Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimukset

A. Annetut määräaikaisraportit ja seurantaraportit

Hallituksen viides määräaikaisraportti kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen (SopS 1 ja 2/1998) täytäntöönpanosta annettiin Euroopan neuvostolle 1.2.2019. Hallituksen kommentit neuvoa-antavan komitean Suomea koskevaan viidenteen raporttiin toimitettiin 17.10.2019.

Hallituksen 15. määräaikaisraportti uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan (SopS 78 ja 80/2002) täytäntöönpanosta annettiin 20.12.2019. Raportti oli ns. yksinkertaistettu määräaikaisraportti, joka kattoi ainoastaan järjestökanteita (70/2011, 71/2011, 88/2012, 106/2014 ja 108/2014) koskevien ratkaisujen täytäntöönpanosta raportoinnin.

Hallitus antoi kommenttinsa ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn yleissopimuksen (SopS 43 ja 44/2012) täytäntöönpanoa valvovan ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmän (GRETA) yleissopimuksen täytäntöönpanoa Suomessa koskevaan raporttiin 15.5.2019.

Lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn yleissopimuksen (SopS 87 ja 88/2011) täytäntöönpanoa valvoo sopijapuolten komitea, ns. Lanzarote-komitea. Hallitus antoi komitealle raportin kymmenen harkintaa ”consider” edellyttävän suosituksen täytäntöönpanosta 20.12.2019.

B. Maavierailut

Kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen täytäntöönpanoa valvova neuvoa-antava komitea teki viidennen valvontakierroksen maavierailunsa Suomeen 18.-22.3.2019.

C. Loppupäätelmät ja suositukset

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn yleissopimuksen (SopS 52 ja 53/2015) täytäntöönpanoa valvova naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (GREVIO) julkaisi ensimmäisen yleissopimuksen täytäntöönpanoa Suomessa koskevan raporttinsa 2.9.2019.

GREVIO antoi Suomelle tunnustusta monista jo tehdyistä ja meneillään olevista toimenpiteistä, kuten uhreille annettavien palvelujen lisäämisessä tapahtuneesta edistyksestä. GREVIO nosti samalla esille useita asioita, jotka edellyttävät parannusta. Tällaisia ovat muun muassa ammattilaisten kouluttamiseen liittyvät seikat. GREVIO kiinnitti erityistä huomiota myös lasten asemaan sekä oleskeluluvan myöntämiseen liittyviin kysymyksiin.

Kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen täytäntöönpanoa valvova neuvoa-antava komitea julkaisi puiteyleissopimuksen täytäntöönpanoa Suomessa käsittelevän viidennen raporttinsa 31.19.2019.

Raportissaan komitea antaa välittömiä toimenpiteitä edellyttäviä suosituksia ja muita suosituksia. Komitea suosittelee muun muassa lisäämään ja vahvistamaan viharikoksia käsittelevien lainkäyttöviranomaisten resursseja ja siirtymään suvaitsevaisuutta ja kulttuurienvälistä vuoropuhelua edistävien toimien rahoituksen osalta hankeperusteiseen rakenteellisempaan ja kestävämpään lähestymistapaan. Komitea kiinnitti erityistä huomiota saamelaiden oikeuksien toteutumiseen ja Suomen kaksikielisyyden vahvistamiseen.

Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä (GRETA) julkaisi 5.6.2019 toisen Suomea koskevan raporttinsa ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn yleissopimuksen täytäntöönpanosta.

Raportissa tarkasteltiin erityisesti ihmiskaupan uusia muotoja sekä lasten alttiutta ihmiskaupalle. GRETA antoi Suomelle tunnustusta siitä, että edistystä on tapahtunut ensimmäisen raportin jälkeen monilla alueilla, muun muassa lain-säädäntö on kehittynyt edelleen.

GRETA kehotti välitöntä huomiota vaativina toimenpiteinä muun muassa hyväksymään kansallisen ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman ja/tai strategian, lisäämään toimia lapsiin kohdistuvan ihmiskaupan ehkäisemiseksi sekä ryhtymään erilaisiin toimenpiteisiin uhrien tunnistamiseksi ja auttamiseksi. Osapuolten komitea hyväksyi Suomea koskevan suosituksen GRETA:n raportissaan antamien näkemysten täytäntöönpanemiseksi 18.10.2019.

D. Valmistelussa olevat määräaikaisraportit

EN:n ministerikomitean päätöksellä alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan (SopS 23/1998) määräaikaisraportoinnin muutos tuli voimaan 1.7.2019. Peruskirjan täytäntöönpanon raportointisykliä muutettiin peruskirjalla määrätystä kolmesta vuodesta viiteen vuoteen. Tällä pyritään helpottamaan osapuolten raportointia ja synkronoimaan se samaan raportointisykliin kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen viisivuotisen määräaikaisraportoinnin kanssa. Jatkossa peruskirjan osapuolten edellytetään antavan väliraportin välittömiä toimenpiteitä edellyttävien suositusten täytäntöönpanosta raportointisyklin puolivälissä. Väliraportin valmistelu aloitettiin lausuntokierroksella syksyllä 2019. Raportin määräaika on 1.3.2020.

SOPIMUSNEUVOTTELUT

I. Ihmisoikeuksia monikansallisten yhtiöiden ja muiden yritysten toiminnassa koskeva kansainvälinen oikeudellisesti sitova asiakirja

Ihmisoikeuksia monikansallisten yhtiöiden ja muiden yritysten toiminnassa koskevasta kansainvälisestä oikeudellisesti sitovasta asiakirjasta neuvotellaan YK:n ihmisoikeusneuvoston alaisessa hallitustenvälisessä työryhmässä. Hallitustenvälisen työryhmän puheenjohtajana toimiva Ecuador julkaisi kesällä 2019 uudistetun version sopimusluonnoksesta, jota käsiteltiin hallitustenvälisen työryhmän viidennessä istunnossa Genevessä 14.–18.10.2019. Kirjallisia kommentteja uudistetusta sopimusluonnoksesta on pyydetty helmikuun 2020 loppuun mennessä. Työryhmän seuraava istunto on tarkoitus järjestää lokakuussa 2020. Lisäksi keväällä 2020 on tarkoitus järjestää epävirallisia konsultaatioita.

EU on suhtautunut tähän asti varauksella neuvotteluprosessiin sopimusluonnoksen rajoitetun soveltamisalan ja muiden sisällöllisten puutteiden takia. Euroopan komissio ei ole hakenut tähän mennessä neuvotteluvaltuuksia neuvostolta, vaan Euroopan ulkosuhdehallinnon edustajat ovat osallistuneet istuntoihin ainoastaan yleisemmällä tasolla. Osa EU:n jäsenvaltioista on pitänyt EU:n yhteisen linjan mukaisia kansallisia puheenvuoroja.

Suomi on osallistunut hallitustenvälisen työryhmän istuntoihin. Suomi on pitänyt tärkeänä, että EU osallistuu neuvotteluihin yhtenäisenä. Suomi vaikuttaa EU:n sisäisten menettelyjen kautta EU:n kannanmuodostukseen asiassa.

Hallitus on informoinut eduskuntaa sopimusneuvottelujen etenemisestä perustuslain 97 §:n mukaisesti UTP-kirjelmällä (UTP 7/2015 vp) ja UTP-jatkokirjelmällä (UTPJ 25/2018 vp). Hallitus informoi eduskuntaa myös jatkossa sopimusneuvottelujen etenemisestä. Ulkoministeriö on pyytänyt eri ministeriöiden ja sidosryhmien lausuntoja päivitetystä sopimusluonnoksesta syksyllä 2019 Suomen alustavan kannan tarkistamiseksi.

II. Lisäpöytäkirja mielenterveyden häiriöitä sairastavien henkilöiden ihmisoikeuksien ja ihmisarvon suojelusta tahdonvastaisen hoidon yhteydessä

EN:n ihmisoikeuksien ja ihmisarvon suojaamiseksi biologian ja lääketieteen alalla tehty yleissopimus (Oviedon yleissopimus) sekä sen kaksi lisäpöytäkirjaa ihmisten toisintamisen kieltämisestä sekä ihmisalkuperää olevien elinten ja kudosten siirroista (SopS 23 ja 24/2010) ovat tulleet voimaan Suomessa 1.3.2010.

Yleissopimukseen laaditaan uutta lisäpöytäkirjaa mielenterveyden häiriöitä sairastavien henkilöiden ihmisoikeuksien ja ihmisarvon suojelusta tahdonvastaisen hoidon yhteydessä. Lisäpöytäkirjan tarkoituksena on luoda perustavanlaatuiset takeet henkilön vapauteen ja itsemääräämisoikeuteen puututtaessa sekä varmistaa, että tahdonvastaisia keinoja käytetään ainoastaan viimesijaisena vaihtoehtona.

Alustavaa pöytäkirjaluonnosta työstetään ihmisoikeuksia ja bioetiikkaa käsittelevässä EN:n komiteassa (DH-BIO). DH-BIO järjesti lokakuussa 2019 konsultaatit niille valtioille, jotka ovat esittäneet kirjallisia kommentteja lisäpöytäkirjaluonnoksesta. Suomi osallistui konsultaatioihin. DH-BIO päätti myös pyytää Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta neuvoa-antavaa lausuntoa Oviedon sopimuksen 7 ja 26 artiklojen tulkinnoista liittyen tahdonvastaiseen hoitoon ja siihen liittyviin oikeusturvakysymyksiin.

Lisäpöytäkirjaluonnosta on tarkoitus käsitellä seuraavan kerran DH-BIO:n kokouksessa Strasbourgissa 2.-5.6.2020.

Kansainvälinen yleissopimus kaikkien henkilöiden suojelemiseksi tahdonvastaiselta katoamiselta

Kaikkien henkilöiden suojelemiseksi tahdonvastaiselta katoamiselta tehty kansainvälinen yleissopimus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa joulukuussa 2006. Sopimus avattiin allekirjoituksille helmikuussa 2007, jolloin myös Suomi allekirjoitti sopimuksen.

Yleissopimuksen tavoitteena on estää tahdonvastaisia katoamisia ja torjua tahdonvastaisen katoamisrikoksen rankaisemattomuutta. Yleissopimus sisältää määräyksiä lainkäyttövallasta, rangaistuksista, kansainvälisestä oikeusavusta, luovuttamisesta ja säilöönnotosta. Lisäksi siinä on yksityiskohtaiset määräykset vapautensa menettäneiden henkilöiden ja heidän omaistensa oikeudesta yhteydenpitoon ja tiedonsaantiin sekä uhrien oikeudesta korvaukseen. Yleissopimus sisältää myös lapsia koskevia erityisiä määräyksiä.

Yleissopimuksella on perustettu tahdonvastaisia katoamisia käsittelevä komitea, joka toimii yhteistyössä muiden tahdonvastaisia katoamisia käsittelevien kansainvälisten ja kansallisten elinten kanssa. Kadonneen henkilön sukulaiset tai muut yleissopimuksen määrittelemät henkilöt voivat esittää komitealle kii-reellisen pyynnön etsiä ja löytää kadonnut henkilö. Sopimuspuoli voi ratifioidessaan yleissopimuksen tai liittyessään siihen myös tunnustaa komitean toimival-lan ottaa vastaan ja tutkia valituksia henkilöiltä, jotka katsovat sopimuspuolen rikkoneen yleissopimuksen määräyksiä. Yleissopimuksessa määrätään myös val-tiovalituksista, joissa sopimuspuoli väittää, ettei toinen sopimuspuoli täytä yleissopimuksen mukaisia velvoitteitaan.

Yleissopimuksen ratifiointia valmistellaan ulkoministeriön oikeuspalvelun ihmis-oikeustuomioistuin- ja -sopimusasioiden yksikössä. Hallituksen esitys tullaan antamaan eduskunnalle syksyllä 2020.

MUUT IHMISOIKEUSMEKANISMIT

I. Yleismaailmallinen määräaikaistarkastelu (UPR)

Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeusneuvoston yleismaailmallisen määräaikaistarkastelun (*Universal Periodic Review, UPR*) kolmas tarkastelukierros käynnistyi toukokuussa 2017. Neljän ja puolen vuoden aikana tarkastellaan kaikkien YK:n jäsenvaltioiden ihmisoikeustilanne vuoropuheluun perustuvassa vertais-tarkastelussa. Suomen kolmas määräaikaistarkastelu oli ihmisoikeusneuvoston UPR-työryhmässä Genevessä 3.5.2017.

Suomen ihmisoikeustilannetta koskevaan vuoropuheluun osallistui 70 valtiota. Suomi sai yhteensä 153 suositusta. Ihmisoikeusneuvoston 36. istunnossa syyskuussa 2017 Suomi ilmoitti hyväksyvänsä näistä suosituksista 120 kokonaan ja kuusi osittain sekä ottavansa tiedoksi 27 suositusta. Tarkastelussa Suomi sitoutui antamaan vapaaehtoisen väliraportin suositusten täytäntöönpanon seurannasta vuoden 2019 aikana.

Suomen vapaaehtoinen väliraportti annettiin ihmisoikeusneuvostolle 19.9.2019 ja sen antamisesta ilmoitettiin ihmisoikeusneuvoston 42. istunnossa asiakohdassa kuusi pidetyllä kansallisella puheenvuorolla.

II. Euroopan rasismin ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio (ECRI)

Euroopan rasismin ja suvaitsemattomuuden vastaisen komission (ECRI) Suomea koskeva viidennen valvontakierroksen raportti hyväksyttiin 18.6.2019 ja julkaistiin 10.9.2019.

Raportissaan ECRI antaa Suomelle tunnustusta monista jo tehdyistä ja meneillään olevista toimenpiteistä. Samalla se esittää Suomelle 20 suositusta rasismin ja suvaitsemattomuuden torjumiseksi.

Viidennen valvontakierroksen suosituksista ECRI nostaa erityiseen seurantaan kaksi suositusta, joiden täytäntöönpanoa pidetään ensisijaisena. Näistä tehdään viimeistään kahden vuoden kuluttua väliaikaseuranta.

Ensimmäisen erityiseen seurantaan nostetun suosituksen mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalle tulisi antaa valtuudet käsitellä työelämässä mi-hin tahansa perusteeseen eikä pelkästään sukupuoleen ja sukupuoli-identiteettiin liittyviä syrjintävalituksia. Lisäksi lautakunnalle tulisi antaa valtuudet määrätä syrjinnän uhreille maksettavista korvauksista ja sen resursseja lisätä tuntu-vasti, jotta se voisi täysipainoisesti täyttää tehtävänsä.

Toisen erityiseen seurantaan nostetun suosituksen mukaan viranomaisten tulisi ensi sijassa – ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mu-kaisesti – muuttaa lakia transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta (563/2002) poistamalla siitä vaatimuksen, jonka mukaan muun kuin alun perin rekisteröidyn sukupuolensa tunnustamista hakevan tulee olla hedelmättömiä tai steriloituja juridisen tunnustamisen edellytyksenä.

Lyhenteet

CAT	kidutuksen vastainen komitea
CCPR	ihmisoikeuskomitea
CDDH	ihmisoikeuksien johtokomitea
CEDAW	naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea
CERD	rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea
CESCR	taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea
CRC	lapsen oikeuksien komitea
CRPD	vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea
DH-BIO	bioetiikkakomitea
ECRI	Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio
ECSR	Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
EN	Euroopan neuvosto
EU	Euroopan unioni
GRETA	ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä
GREVIO	naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä
IMSI	nopeutettu ja yksinkertaistettu valitusasioiden menettely
KHO	korkein hallinto-oikeus
LOIPR	kysymyslista määräaikaisraportin laadintaa varten
NCP	sovintoon tähtäävä valitusasioiden menettely
SPT	kidutuksen vastainen alakomitea
SRP	yksinkertaistettu raportointimenettely
SOPS	säädöskokoelman sopimussarja
UPR	yleismaailmallinen määräaikaistarkastelu
WECL	laajaan oikeuskäytäntöön liittyvien valitusasioiden menettely
YK	Yhdistyneet kansakunnat